

ROZDZIAŁ 4

Tabele chwytów, tryli, obiegników, wibracji palcowej i *glissand* z komentarzem

1. Tabela chwytów

Tabela chwytów²²⁵ sporządzona została przez Fürstenaua dla fletów typu „niemieckiego”, ze szczególnym uwzględnieniem fletów budowanych przez W. Liebla. Oprócz sześciu otworów palcowych Fürstenau bierze pod uwagę klapy: otwartą klapę dla *h* (mały palec lewej ręki lub kciuk prawej ręki, zależnie od konstrukcji fletu), otwarte klapy dla *c*¹, *cis*¹ i zamkniętą klapę dla *dis*¹ (mały palec prawej ręki), zamkniętą podwójną klapę *f* (serdeczny palec prawej ręki i mały palec lewej ręki), zamkniętą klapę *gis* (mały palec lewej ręki), zamkniętą klapę *b* (kciuk lewej ręki), zamkniętą klapę *c* (wskazujący palec prawej ręki).

Czarne kółka w tabeli oznaczają zamknięty otwór palcowy lub zamknięty otwór pod klapą; puste kółka oznaczają otwarty otwór palcowy lub otwarty otwór pod klapą.

W większości przypadków Fürstenau podaje kilka możliwości palcowania danego dźwięku. Pierwszy z chwytów podanych dla danego dźwięku jest zwykle przeznaczony „do zwykłego użytku”, a następne chwytów są polecane do stosowania w szczególnych sytuacjach, które zostały opisane w krótkich komentarzach. Jeżeli jakiś dźwięk można zagrać przy pomocy tylko jednego chwytu, to nie ma do niego żadnego komentarza.

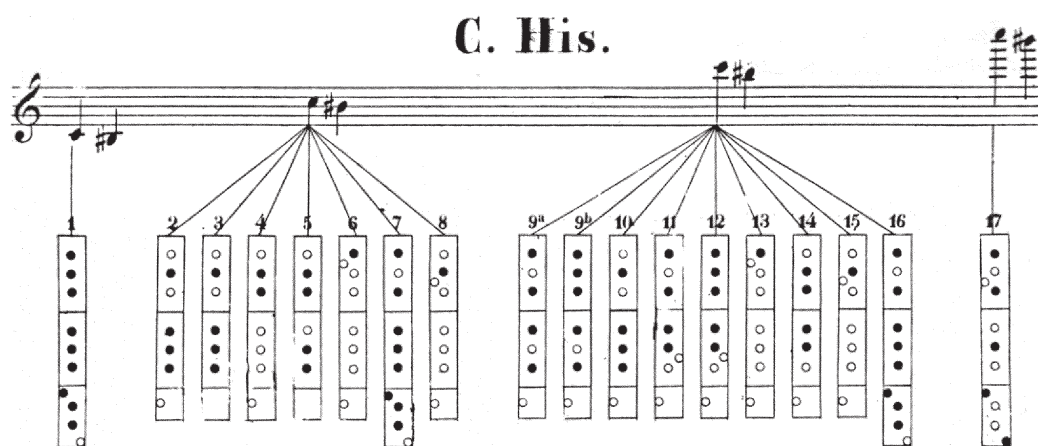
Praktyczne zastosowanie chwytów zwykłych i dodatkowych można znaleźć w 64 krótkich przykładach muzycznych umieszczonych na końcu tabeli chwytów (*Beispiele zur Fingerordnungstabelle*), a także w omówionych w rozdziale 3 (punkt 2, podpunkt o palcowaniu) *12 Übungen*. Czasami zdarza się, że dla danego dźwięku w tych przykładach możliwe są różne możliwości użycia chwytu: w takim wypadku jedna numeracja jednego chwytu jest umieszczona nad dźwiękiem, a druga (lub więcej numeracji) znajduje się pod dźwiękiem.

²²⁵ Tamże, s. 19–35.

Oznaczenie L.K. pojawiające się w przykładach sugeruje użycie długiej klapy dla dźwięku *f*.

Autorka przytoczyła w polskiej wersji²²⁶ komentarze do poszczególnych chwytów, ograniczyła się przy tym do odesłania czytelnika do 64 przykładów, ponieważ umieszczenie 12 *Übungen* w niniejszej pracy okazało się niemożliwe z powodów obiektywnych (duża objętość materiału i prawa autorskie).

W oryginalnym nagłówku tabeli chwytów dla dźwięku *fis* pojawił się jeden błąd drukarski: jest napisane „Fis, Gis” a powinno być napisane „Fis, Ges”.

Przykład 96

Nr 2: do zwykłego użytku;

Nr 3: chwyt pomocniczy, stosowany w przypadkach takich, jak przykład 47²²⁷;

Nr 4: ten dźwięk jest trochę matowy i głuchy, ale czasem ma ładne oddziaływanie i można go używać z pożytkiem, co widać w przykładach 3, 4, 18, 28, 29, 31, 34, 42, 47, 50;

Nr 5: jest to chwyt pomocniczy, który występuje mniej często, ale czasem jest potrzebny, por. przykład 2;

Nr 6: silny dźwięk, potrzebny przy pochodach oktaw i w wielu innych okolicznościach, por. przykład 4, 6, 13, 15, 19, 25, 27, 28, 29;

Nr 7: ma pełne, wspaniałe brzmienie i szczególnie pięknie sprawdza się w śpiewnych miejscach (por. przykład 6, 44, 45); bywa też bardzo użyteczny przy pochodach oktaw (por. przykład 6, 44 i 45);

Nr 8: może być pożyteczny w sytuacjach takich, jak przykład 6 i 51;

Nr 9: do zwykłego użytku;

Nr 9b: bardzo użyteczny chwyt pomocniczy, zwłaszcza przy zakończeniu trylu;

²²⁶ Jest to swobodne i miejscami skrócone tłumaczenie oryginalnych komentarzy A. B. Fürstenaua.

²²⁷ W komentarzach do chwytów wszystkie odwołania do numerów przykładów dotyczą oryginalnej numeracji A. B. Fürstenaua zawartej w przykładach nutowych na końcu tabeli chwytów.

Nr 10: przez wielu stosowany do zwykłego użytku, jednak nie brzmi tak dobrze jak nr 9. Nie można jednak z niego całkiem rezygnować, jest bardzo użyteczny w sytuacjach takich, jak w przykładach 4, 8, 11, 14, 17, 18, 28, 43, 51, 56;

Nr 11: daje piękny dźwięk i pod względem barwy równa się numerowi 9, z tą przewagą, że nigdy nie jest za wysoki; dlatego zaleca się jego przyswojenie i stosowanie (z jedną lub drugą klapą *f* zależnie od okoliczności);

Szczególnie wygodnie łączy się go z dźwiękami *fis* i *f*, por. przykłady 5, 12, 18, 24, 28, 29, 30, 31, 34, 42, 43, 45, 46, 47, 50;

Nr 12: ma delikatną i trochę przytłumioną barwę i należy go stosować w łagodnych miejscach, por. przykłady 18, 27, 42, 47, 56;

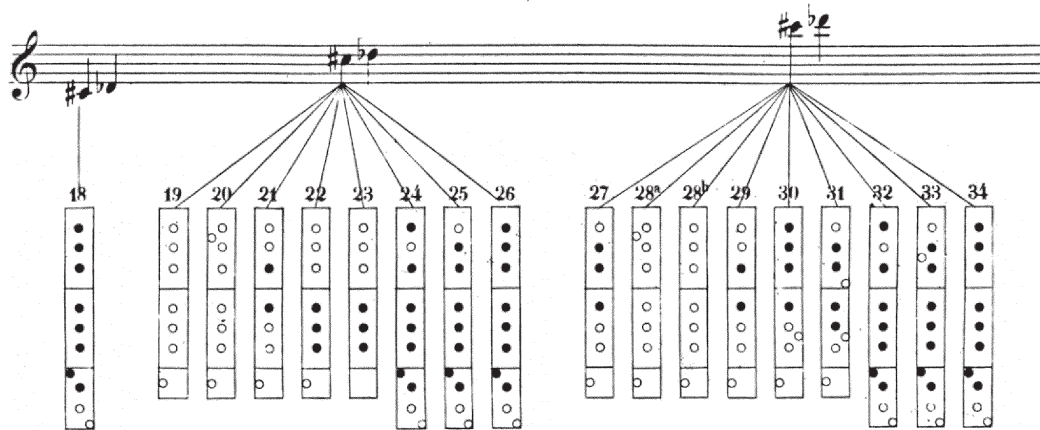
Nr 13: jest pożyteczny w oktawach i wielu innych sytuacjach, por. przykłady 4, 28, 56;

Nr 14: z pożytkiem można go stosować dla *his*, ponieważ leży trochę za wysoko dla *c*; przykłady 3, 17, 18, 25, 27, 30, 42, 47, 56;

Nr 15: pożyteczny chwyt pomocniczy w takich sytuacjach, jak przykład 18, 47, 51, 56;

Nr 16: do stosowania w oktawach, por. przykłady 22, 45, 60

Cis. Des.

Przykład 97

Nr 19: do zwykłego użytku, ale ponieważ jest trochę za niski, to tam, gdzie nie jest to zbyt niewygodne, lepiej używać chwytu nr 20;

Nr 20: można go używać z powodzeniem także w oktawach, por. przykład 4;

Nr 21: używa się go tylko w oktawach, por. przykład 4, 10;

Nr 22 i 23: są matowe i głuche, chociaż są często używane przez wielu; można je polecać jako chwytów pomocniczych w sytuacjach takich, jak w przykładach 2, 17, 25, 28, 62;

Nr 24, 25 i 26: brzmią podobnie, ale stosuje się je w różnych sytuacjach, por. przykłady 2, 4, 19, 21, 22, 29, 45, 46, 57, 59, 62;

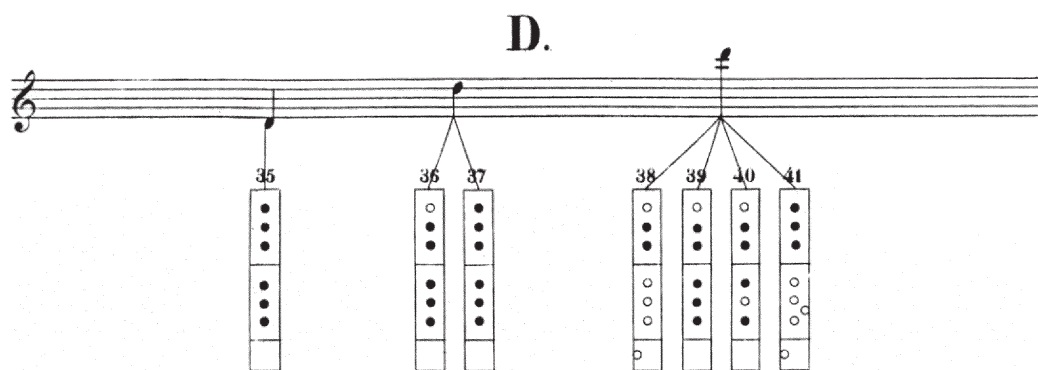
Nr 27: do zwykłego użytku;

Nr 28a, b i 29: są pożyteczne i szczególnie wygodne w oktawach, por. przykłady 4, 30, 48, 56, 61;

Nr 30: ma delikatny i trochę przytłumiony dźwięk, dlatego jest polecany w łagodnych miejscach, por. przykłady: 20, 27, 42, 56;

Nr 31: chwyt pomocniczy, do używania w takich sytuacjach, jak przykłady 30 i 56;

Nr 32, 33, 34: brzmią podobnie, ale mają różne zastosowanie, por. przykłady 21, 22 i 56; chwyt 33 może być też używany bez kłapy *b*.

Przykład 98

Nr 36: do zwykłego użytku;

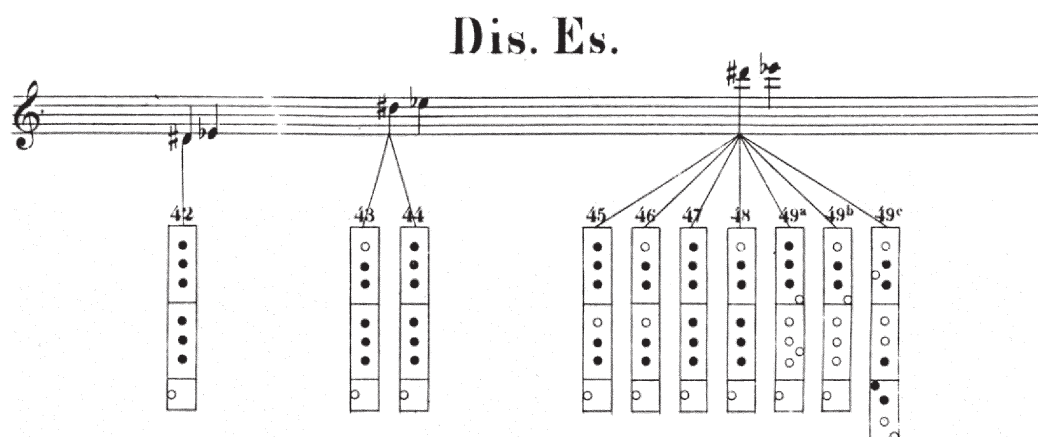
Nr 37: użyteczny w przypadkach takich, jak w przykładach 2, 19, 29, 44, 45, 57, 59, 62;

Nr 38: do zwykłego użytku;

Nr 39: odznacza się piękną barwą, zarówno w *forte* (przykłady 25, 27, 43), zwłaszcza na początku popisowego *solo* (przykład 52), jak też w *piano*, oraz przy wytrzymywaniu dźwięku (przykłady 37, 53, 54, 56), przy oktawach (przykład 4, 22). Zdarzają się też przypadki, że górny otwór musi być zamknięty (przykład 49);

Nr 40: bardzo wygodny w oktawach (przykład 4, 22, 34);

Nr 41: potrzebny w takich przypadkach, jak przykłady 18, 42, 47 i 56.

Przykład 99

Nr 43: do zwykłego użytku;

Nr 44: pożyteczny w takich przypadkach, jak w przykładzie 4;

Nr 45: do zwykłego użytku;

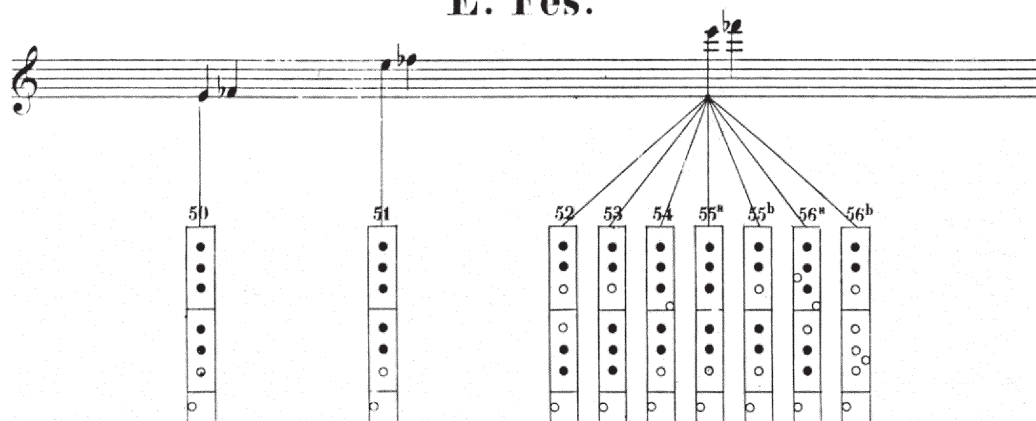
Nr 46: wielu flecistom służy do zwykłego użytku, ale brzmi bardzo pusto i dlatego lepiej go nie używać;

Nr 47: ten chwyt brzmi miękko i pięknie i jest szczególnie polecany w *pianissimo* (przykłady 23, 37, 49, 55, 56 i 61);

Nr 48: dobry w oktawach i jako przednutka, jak w przykładach 4, 22, 25, 27, 53;

Nr 49a, b, c: chwyt pomocnicze do stosowania w takich przypadkach, jak w przykładach 30, 47, 56.

E. Fes.

Przykład 100

Nr 52: do zwykłego użytku;

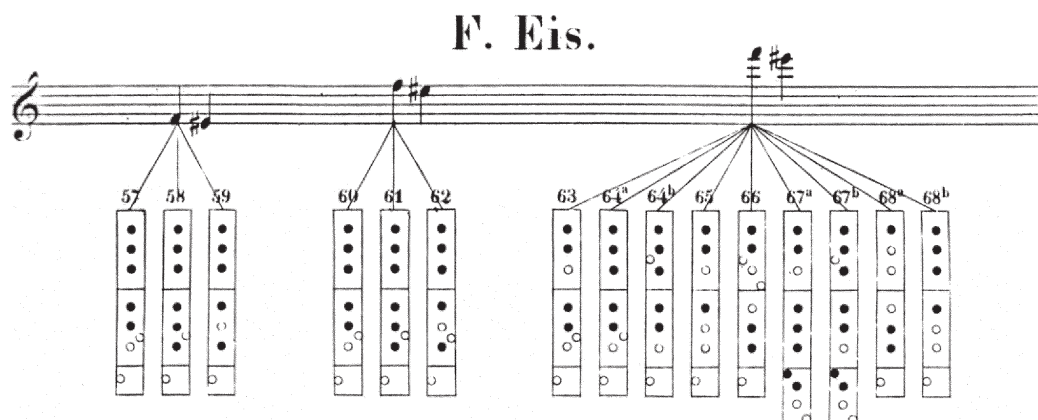
Nr 53: chwyt pomocniczy bardzo potrzebny w takich przypadkach, jak w przykładach 1, 18, 55, 56;

Nr 54: daje piękną barwę i jest polecany w wytrzymywaniu dźwięku, a także przy oktawach i w wielu innych sytuacjach, por. przykłady 4, 5, 18, 22, 23, 24, 25, 27, 31, 35, 37, 42, 46, 49, 56, 61, 62;

Nr 55a: chwyt pomocniczy pożyteczny w takich przypadkach, jak w przykładach 18, 23, 27, 33, 37, 49, 56;

Nr 55b: rzadko spotykany chwyt pomocniczy, por. przykład 27;

Nr 56a, b: niezbyt często występujące chwyt pomocnicze, stosowane w takich przypadkach, jak w przykładach 18, 56 i 62.

Przykład 101

Nr 57: do zwykłego użytku. Należy przyswoić sobie chwyt *f* z jedną i z drugą klapą *f*; ogólna reguła jest taka, że po d^1 i es^1 używamy długiej klapy, o ile zaraz po *f* nie następuje *gis* – w takim przypadku trzeba wybrać chwyt nr 59; w większości przypadków polecany jest chwyt z krótką klapą *f*, ze względu na wygodę; w przykładach pojawia się oznaczenie L.K. wtedy, gdy należy używać długiej klapy;

Nr 58: pomocniczy chwyt potrzebny w sytuacji takiej, jak w przykładzie 13; może być też używany bez klapy *dis* (przykład 21);

Nr 59: daje głuchy i trochę za wysoki dźwięk; jest jednak niezbędny w sytuacjach, gdy przedtem występuje d^1 , a zaraz potem gis^1 (przykłady 3, 7, 9, 10, 13, 17, 51).

Nr 60: do zwykłego użytku, przy czym obowiązują te same reguły, co w nr 57 przy niskim *f*;

Nr 61: chwyt pomocniczy (przykład 12), występuje też bez klapy *dis* (przykład 21);

Nr 62: jest jednak niezbędny w sytuacjach, gdy przedtem występuje d^2 albo es^2 , a zaraz potem gis^2 , podobnie jak w przykładzie 59; przykłady 3, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 17, 34, 51;

Nr 63: do zwykłego użytku, przy czym należy go przyswoić z oboma klapami *f*. Ogólna reguła jest taka, że długiej klapy używamy, gdy przedtem występuje e^3 albo es^3 , w pozostałych przypadkach ze względu na wygodę zalecane jest używanie krótkiej klapy *f*;

Nr 64a, b: obydwa te chwytty nie dają tak ładnego dźwięku jak nr 63, ale są pożyteczne w sytuacjach takich, jak w przykładzie 18, 27, 33, 56;

Nr 65: jest stosowany przez wielu do zwykłego użytku, jednak jest zbyt cienki i spiczasty, a przeważnie też za wysoki; mimo tego jest pożyteczny w sytuacjach takich, jak w przykładach 1, 8, 15, 18, 25, 27, 29, 32, 33, 55, 56, 60;

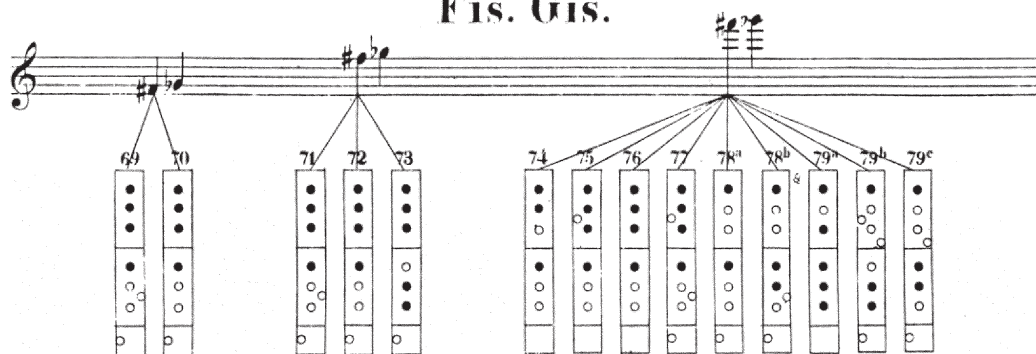
Nr 66: brzmi dobrze, ale jest niewygodny; można go używać w sytuacjach takich, jak w przykładach 18, 27, 55, 56;

Nr 67a: piękny dźwięk, łagodnie łączący się z innymi, zwłaszcza z *gis* (chwyt nr 93) i z *a* (chwyt 101); poza tym dobry do wytrzymywania, por. przykłady 21, 46, 57, 64;

Nr 67b: chwyt pomocniczy stosowany w przypadkach takich, jak w przykładach: 18 i 56;

Nr 68 , b: chwytty pomocnicze stosowane w przypadkach takich, jak w przykładzie 56.

Fis. Gis.

Przykład 102²²⁸

Nr 69: do zwykłego użytku; przy używaniu klapy *f* obowiązują takie same zasady, jak w nr 57;

Nr 70: jest trochę matowy i zbyt niski, ale potrzebny w takich sytuacjach, jak w przykładzie 58; zdarza się też, że klapa *dis* musi w tym chwycie pozostać zamknięta (por. przykład 36);

Nr 71: do zwykłego użytku; przy używaniu klapy *f* obowiązują takie same zasady, jak przy niskim *fis*;

Nr 72: ten chwyt jest podobny do nr 70, ale trzeba go stosować w sytuacjach takich, jak w przykładach 58, 62;

Nr 73: na większości fletów jest za wysoki, jeżeli jednak nie jest zbyt wysoki, to można go używać z pożytkiem w miejscach *piano*;

Nr 74: najczęściej służy do zwykłego użytku, ja jednak preferuję następny chwyt;

Nr 75: daje pewniejszy i mocniejszy dźwięk; zastosowanie obydwu chwytów zostało pokazane w wystarczająco wielu przykładach;

Nr 76: pod względem jakości dźwięku właściwie dorównuje numerowi 75, ale nie odzywa się tak lekko i pewnie; można jednak z pożytkiem wykorzystywać go w takich przypadkach, jak w przykładach 37, 56, 59;

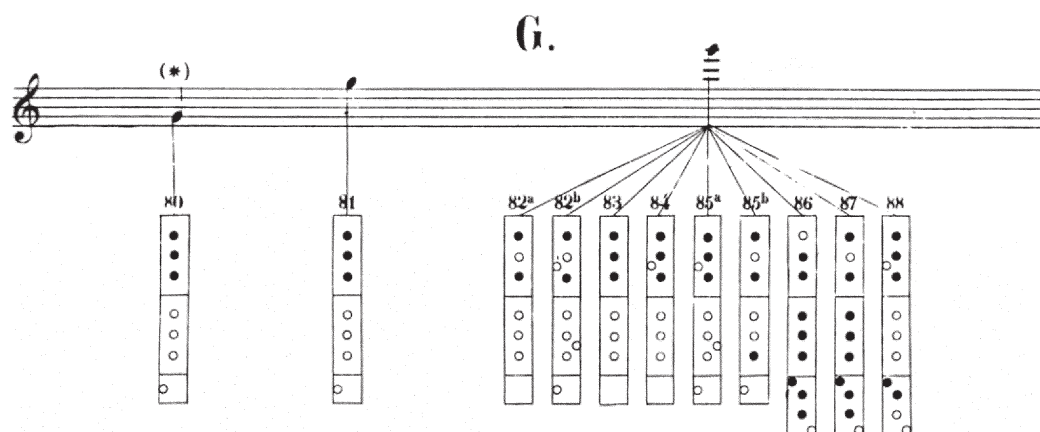
Nr 77: sprawdza się w oktawach, a także w sąsiedztwie dźwięków *c* (nr 11) i *cis* (nr 27); por. przykłady: 4, 20, 22, 23, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 50, 52, 56;

Nr 78, b: pożyteczne chwytty pomocnicze, por. przykłady: 8, 15, 25, 27, 32, 33, 40, 56, 60;

Nr 79a: piękny dźwięk do wytrzymywania i zamierania, por. przykłady: 50, 63;

Nr 79b, c: pożyteczne chwytty pomocnicze, por. przykłady: 23, 56.

²²⁸ W nagłówku tego przykładu jest oczywisty błąd drukarski: jest *Fis*, *Gis*, a powinno być *Fis*, *Ges*.

Przykład 103

(*) Stosowanie kłapy *dis* nie jest tutaj wprowadzić konieczne, ale podobnie jak w chwytach nr 81, 89, 90, 98, 99, 106, 111, 117, 120 zalecane ze względu na stabilny układ prawej ręki;

Nr 82a: do zwykłego użytku;

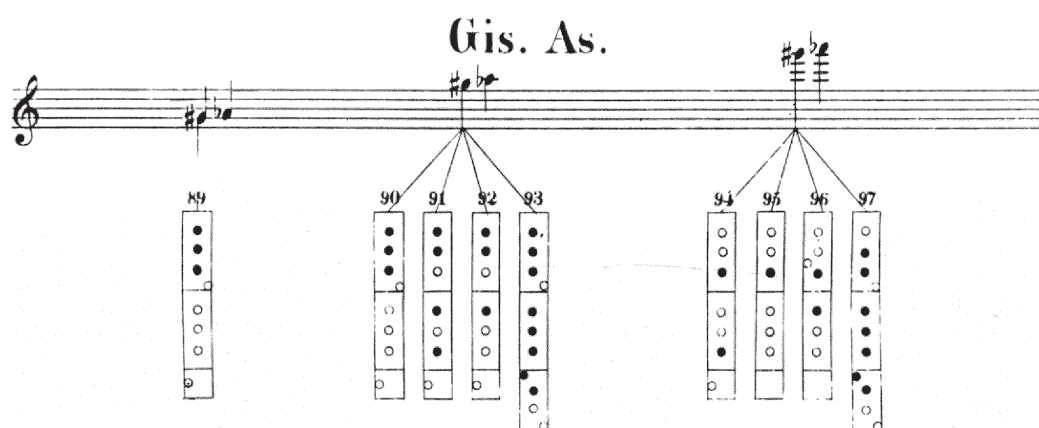
Nr 82b: pożyteczny chwyt pomocniczy, por. przykłady 18 i 56;

Nr 83, 84 i 85a: chwytty pomocnicze pod względem jakości dźwięku podobne do nr 82; potrzebne w sytuacjach takich, jak w przykładach 18, 56, 59;

Nr 86: dźwięk tego chwytu odzywa się trochę z trudem, co można jednak złagodzić poprzez użycie kłapy *b*; ten chwyt występuje rzadko, ale jest potrzebny w takiej sytuacji, jak w przykładzie 18;

Nr 87: ładnie łączy się z *c* (nr 16) i jest polecany do wytrzymywania dźwięku (przykład 60);

Nr 88: chwyt pomocniczy potrzebny w takich przypadkach, jak w przykładach 18, 56.

Przykład 104

Nr 90: do zwykłego użytku;

Nr 91: ten chwyt daje delikatny dźwięk i nadaje się szczególnie do łagodnych miejsc; należy go jednak używać wyłącznie do dźwięku *gis*, a nigdy do dźwięku *as*; por. przykłady 5, 24, 32, 45, 54, 63;

Nr 92: liczni fleciści używają go zamiast nr 91, jest on jednak już zbyt wysoki i dlatego preferuję nr 91;

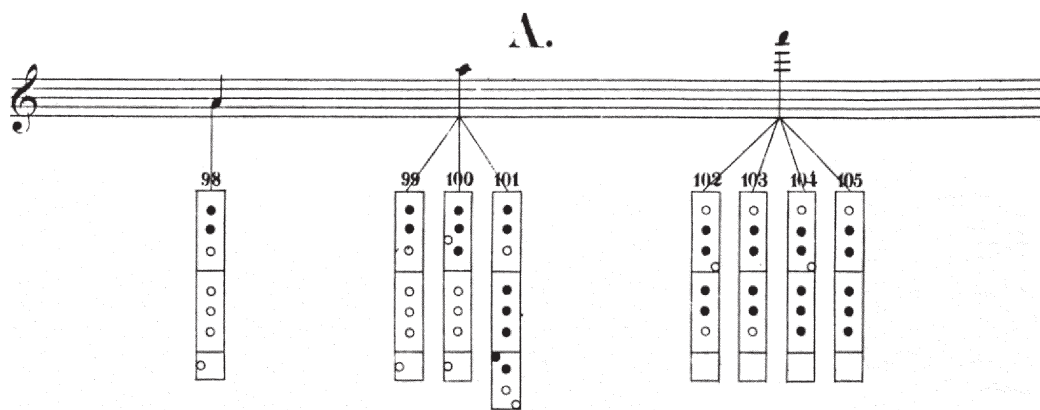
Nr 93: wspaniały dźwięk, zwłaszcza w śpiewnych miejscach, w połączeniu z *a* (nr 101) i *f* (nr 67a); por. przykłady 61 i 64;

Nr 94: do zwykłego użytku;

Nr 95: nie zawsze łatwo się odzywa, ale w niektórych sytuacjach jest potrzebny, por. przykłady 27, 29, 33, 56;

Nr 96: ten chwyt pomocniczy występuje rzadziej, w takich przypadkach, jak w przykładzie 56;

Nr 97: chwyt pomocniczy pożyteczny w takich przypadkach, jak w przykładach 47 i 56.

Przykład 105

Nr 99: do zwykłego użytku;

Nr 100: chwyt pomocniczy wskazany w takich przypadkach, jak w przykładach 47, 56;

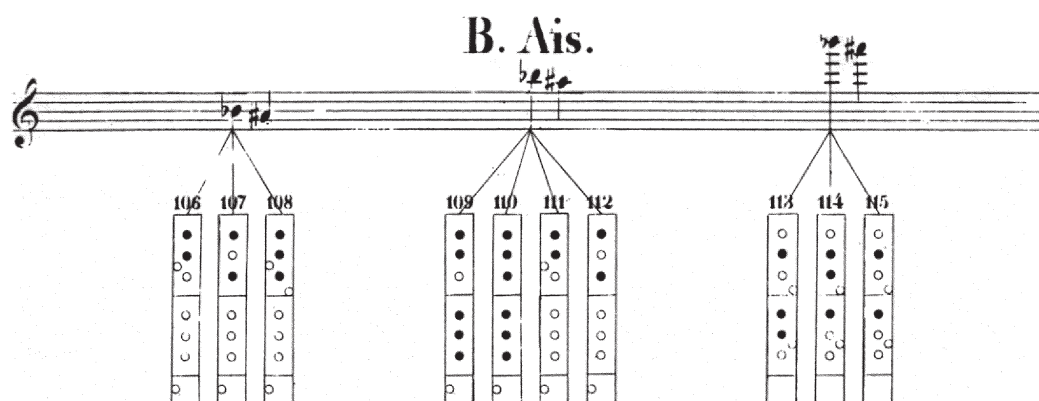
Nr 101: bardzo piękny i posiadający pełne brzmienie; szczególnie dobrze łączy się z niektórymi innymi dźwiękami, jak *cis* (nr 18 i 26), *gis* (nr 93) i *f* (nr 67); por. przykłady: 22, 46, 47, 57, 61, 63;

Nr 102: do zwykłego użytku;

Nr 103: pod względem brzmienia podobny do nr 102, z tym, że nie odpowiada tak lekko, czasami jednak jest potrzebny;

Nr 104: chwyt pomocniczy potrzebny w takich sytuacjach, jak w przykładach 47 i 56;

Nr 105: chwyt pomocniczy; występuje rzadziej, w takich sytuacjach, jak w przykładzie 18.

Przykład 106

Nr 106: do zwykłego użytku;

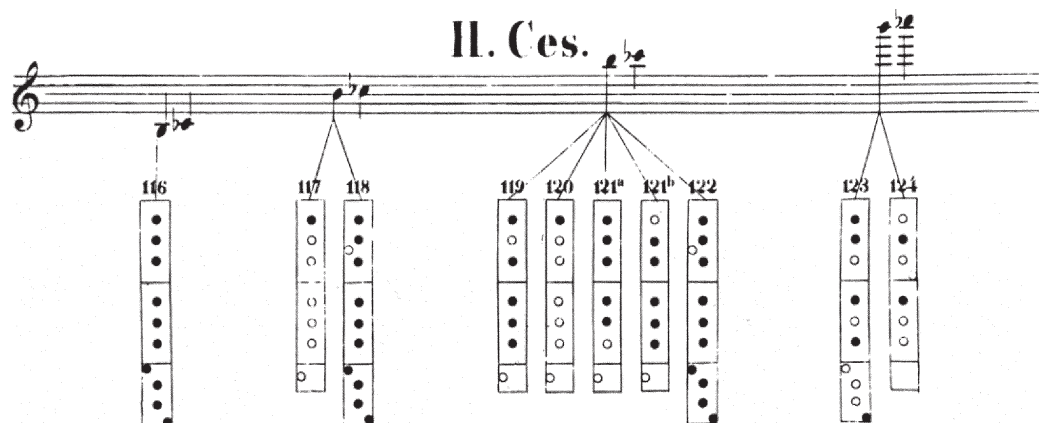
Nr 107 i 108: chwytty pomocnicze potrzebne w takich sytuacjach, jak w przykładzie 15;

Nr 109 i 111: należy opanować obydwa te chwytty do zwykłego użytku, przy czym chwyt 109 (kryty) ze względu na brzmienie preferowany jest w śpiewnych miejscach, a chwyt 111 polecany jest w szybkich przebiegach; zastosowanie obydwu chwytów jest pokazane w wielu przykładach;

Nr 110: ma łagodne i piękne brzmienie; znakomicie łączy się z *h* (nr 119); por. przykłady 16, 27, 45, 56, 61;

Nr 112: ten chwyt widełkowy nie daje niestety pięknego dźwięku, ale w pewnych przypadkach jest użyteczny i wygodny; por. przykłady: 11, 16, 17, 29, 34, 36, 37, 39, 56;

Nr 113, 114 i 115: brzmią dosyć podobnie, ale do zwykłego użytku zalecany jest nr 113.

Przykład 107

Nr 117: do zwykłego użytku;

Nr 118: wspaniały pełny dźwięk, wygodny przy oktawach i pięknie brzmiący w śpiewnych miejscach; por. przykłady: 4, 22, 44, 45;

Nr 119 i 120: obydwa te chwytty trzeba opanować do zwykłego użytku; chwyt 119 łączy się dobrze z *c* (nr 9) i *b* (nr 109) i ze względu na brzmienie (kryty chwyt) polecany jest w śpiew-

nych miejscach; nr 120 należy stosować w szybkich i trudnych przebiegach; zastosowanie obydwu chwytów jest pokazane w wielu przykładach;

Nr 121a, b i 122: pożyteczne chwytty pomocnicze; por. przykłady: 3, 22, 27, 42;

Nr 123: do zwykłego użytku; jeżeli dźwięk brzmi za nisko, to należy otworzyć klapę *b*;

Nr 124: chwyt pomocniczy; por. przykład 62.

Przykłady nutowe do tabeli chwytów:

The image displays a musical score for a piano piece, divided into two main sections: 'Allegro' and 'Andante'.

Allegro Section:

- 1. Allegro:** This section begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. It features a series of rapid, ascending and descending runs, often marked with 'tr' (trills) and 'mf' (mezzo-forte). The tempo is indicated as 'Allegro'.
- 3. Allegro:** This section continues the rapid runs, with some measures marked 'p' (piano) and 'f' (forte). It includes a first ending marked '1. K.'.
- 4. Allegro:** This section features more rapid runs, with some measures marked 'f' and 'p'.
- 5. Allegro:** This section continues the rapid runs, with some measures marked 'p' and 'f'.
- 6. Allegro:** This section continues the rapid runs, with some measures marked 'p' and 'f'.
- 7. Allegro:** This section continues the rapid runs, with some measures marked 'p' and 'f'.

Andante Section:

- Andante:** This section begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. It features a series of slower, more melodic runs, often marked with 'p' (piano) and 'dolce' (dolce). The tempo is indicated as 'Andante'.

Przykład 108

Allegro.

8. *Allegro.*

9.

10.

11.

Allegretto.

12. *dolce con grazia*

13. *dolce*

14. *p*

15. *f ma dolce*

16. *pp*

17.

All^o

18. *f*

Moderato.

19. *f ma dolce*

Przykład 109

The musical score for Example 110 is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It consists of several measures, each containing complex fingerings and musical ornaments. The score is divided into sections by tempo and mood markings: *Moderato*, *Lagrimoso*, *Allegro*, and *Allegretto*. The measures are numbered 20 through 28. The score includes various musical techniques such as trills, grace notes, and glissandos, which are indicated by specific notation and fingerings. The dynamics range from *p* (piano) to *f* (forte). The score is written in a single system, with measures 20 through 28. The tempo markings are *Moderato*, *Lagrimoso*, *Allegro*, and *Allegretto*. The mood marking *a piacere* appears in measures 21 and 23. The score includes various musical techniques such as trills, grace notes, and glissandos, which are indicated by specific notation and fingerings. The dynamics range from *p* (piano) to *f* (forte). The score is written in a single system, with measures 20 through 28.

Przykład 110

29. *Allegro.*

a piacere.

30. *p*

tr

31. *Allegretto.* *p*

32. *a piacere*

33. *Allegro.* *f*

All^o moderato.

35. *f*

36. *mf*

37. *f*

38. *f*

39. *f*

The musical score consists of nine staves of music. The first staff (29) is marked 'Allegro' and 'a piacere'. The second staff (30) is marked 'p' and features a trill. The third staff (31) is marked 'Allegretto' and 'p'. The fourth staff (32) is marked 'a piacere'. The fifth staff (33) is marked 'Allegro' and 'f'. The sixth staff (35) is marked 'All^o moderato' and 'f'. The seventh staff (36) is marked 'mf'. The eighth staff (37) is marked 'f'. The ninth staff (39) is marked 'f'. The score includes various musical notations such as slurs, trills, and dynamic markings.

Bei dieser Passage kann die *f*-Klappe der Bequemlichkeit wegen geöffnet bleiben.

Przykład 111

All^o non tanto.

40. *dolce* 77 63 77 75 74 74 119 41 *f* 1.K. 19 19 19 73

42. *f* 1.K. 1.K. 1.K. 73 120 120 1.K. 1.K. 73 11

43. *f* 11 120 83 11 39 39 39 119 44. *All^o mod^o* 119 37 118

All^o vivace. 119 110 119 120 37 26 19 91 37 7 118

46. *Allegretto.* 67 101 101 119 53 11 11 119 101 26 101 118

47. *Allegro.* 3 3 3 3 3 3 11 11 49 41 12 59 41 11 100 11 13 11

48. *Allegro.* 19 111 11 13 120 19 119 119 29 119 120 28^b 120 28^b 120 119 29 119

49. *pp* 47-55 39 47 55 47 39 47 73 53

*1) Dieses r kann der Bequemlichkeit wegen ohne *de* Klappe genommen werden.

Allegro.

59. *f* *p*

60. *a piacere* *f* *p* *mf*

61. *Allegretto.* *p con anima*

62. *Presto.* *f* *pp* *cresc.* *mf* *decresc.* *p*

63. *a piacere* *f* *p* *veloce*

64. *a piacere* *f* *p*

Przykład 114

2. Tabela tryli

Tabela tryli²²⁹ została sporządzona na podobnych zasadach, jak tabela chwytów. Znak tryli (*tr*) jest umieszczony w tej tabeli przy otworze palcowym lub przy klapie, na której wykonywany jest trylujący ruch palca. Wszystkie tryle rozpisane są z zakończeniami, ponieważ w większości przypadków tryle należało grać z zakończeniem, nawet wtedy, gdy nie było ono zapisane przez kompozytora.

Do numeracji tryli Fürstenau używa cyfr rzymskich, w odróżnieniu od cyfr arabskich z tabeli chwytów. Tryle, dla których istnieje tylko jedna możliwość palcowania, są przeważnie pozbawione komentarza. W komentarzach do tryli pojawiają się częste odwołania do numerów chwytów z tabeli chwytów.

Tłumaczenia komentarzy w wielu wypadkach zostały skrócone i uproszczone. Autorka zrezygnowała w ogóle z odwołań do zastosowania niektórych tryli w *12 Übungen*, ponieważ te ćwiczenia nie zostały w ogóle włączone do niniejszej pracy.

²²⁹ A. B. Fürstenau, *Die Kunst des Flötenspiels* op. 138, dz. cyt., s. 51–64.

C. His.

Przykład 115

Nr II: do zwykłego użytku; główną nutą trylu jest chwyt nr 5; *h* w zakończeniu to chwyt nie stosowany nigdzie poza tym; jeżeli w zakończeniu występuje *b*, to *c* w zakończeniu należy zagrać przy użyciu chwytu nr 8;

Nr III: z powodu mocnego i pełnego brzmienia właściwy dla tryli końcowych; główną nutą trylu jest chwyt nr 3; w odniesieniu do zakończenia obowiązuje to samo, co w trylu nr II;

Nr IV: do zwykłego użytku; gdyby *c* było zbyt wysokie, to należy lekko przykryć 1/4 lub 1/8 górnego otworu; zakończenie tego trylu często wykonuje się czwartym palcem prawej ręki – nie jest ono jednak zadowalające i może być używane tylko w krótkich trylach, a nigdy w końcowych; właściwe chwyt dla tego zakończenia z dźwiękiem *h* to: nr 121a i nr 14 albo nr 119 i nr 9a, a dla zakończenia z dźwiękiem *b*: nr 109 i nr 10 albo nr 111 i nr 15; można też zastosować takie zakończenie, jak w trylu nr V, które szczególnie ładnie pasuje do miejsc w *piano*;

Nr V: jest polecany w łagodnych miejscach i z powodu lekkości zakończenia wykonywanego z kłapą *f*; jeżeli w zakończeniu występuje *b*, to używa się następstwa chwytów nr 110 i nr 9b; polecane wykonanie z użyciem długiej kłapy *f*;

Nr VI: do zwykłego użytku; ten tryl ma wspaniały i pełny dźwięk; *c* w zakończeniu jest takie samo, jak w trylu nr II, czyli grane przy użyciu chwytu nr 8, a jeżeli w zakończeniu występuje *h*, to wtedy *c* jest grane przy użyciu chwytu nr 6;

Nr VII: jest używany niezbyt często, raczej w krótkich trylach, ponieważ nuta pomocnicza jest za niska w stosunku do nuty głównej; palcowanie zakończenia jest takie samo, jak w trylu nr VI;

Nr VIII: do zwykłego użytku; gdyby *c* w tym trylu było zbyt wysokie, to można je poprawić w taki sam sposób, jak w trylu nr IV; zakończenia tego trylu są takie jak w trylach nr IV i V;

Nr IX: najczęściej stosowany w krótkich trylach, można do niego używać też palcowania tryli nr VI i nr VII; jeżeli chcemy wykonać zakończenie, to należy posłużyć się chwytami nr 110 i nr 9b; jeżeli w zakończeniu występuje *b*, to należy posłużyć się chwytami nr 119 i 9b;

Nr X: pięknie brzmi w łagodnych miejscach; zakończenie jest podobne, jak w nr V (nr 110 i nr 9b), przy czym trylujemy długą klapą *f*; jeżeli w zakończeniu pojawia się *h*, to również zaleca się użycie długiej klapy *f*;

Nr XI = nr VI, VII;

Nr XII = nr VIII, IX, X.

Cis. Des.

Przykład 116

Nr XIV: do zwykłego użytku. Główną nutą tego trylu jest chwyt nr 23; jeżeli w zakończeniu występuje *his*, to zakończenie powinno się składać z chwytów nr 2 i nr 22;

Nr XV: ładnie brzmi w łagodnych miejscach; w odniesieniu do zakończenia obowiązują te same zasady, co w nr XIV;

Nr XVI: do zwykłego użytku; *h* w zakończeniu wykonuje się chwytem nr 121, niekiedy też używa się chwytu nr 119, jeżeli zakończenie ma być wykonane wolniej niż tryl; jeżeli w zakończeniu pojawia się *his*, to należy zastosować chwyt nr 14;

Nr XVII: ten tryl ma bardziej miękką barwę niż nr XVI i dlatego stosujemy go w łagodnych miejscach, ale uważamy przy tym, żeby nie był zbyt niski; zakończenie wykonujemy przy pomocy chwytów nr 121a i nr 30, a jeżeli w zakończeniu występuje *his*, to wybieramy chwyt nr 12 i 30;

Nr XVIII: zakończenia tego trylu są takie same, jak w nr XIV;

Nr XIX: do zwykłego użytku; ten tryl składa się z chwytów nr 31 i nr 49b; zakończenie jest wykonywane tak samo, jak w nr XVI, a jeżeli występuje w nim *his*, to należy użyć klapy *f*;

Nr XX: ten tryl jest trochę niewygodny dla palców, a ponieważ brzmi podobnie do poprzedniego, jest też rzadziej stosowany; składa się on z chwytów nr 33 i nr 49c; *h* w zakończeniu jest grane przy użyciu chwytu nr 119, a *his* przy pomocy chwytu nr 14;

Nr XXI = nr XVIII;

Nr XXII = nr XIX, XX.

D.

The image displays musical notation and fingering diagrams for trills on the note D. The top staff shows a trill on D4 with three variations. Below it are fingering diagrams for XXIII, XXIV, XXV, and XXVI. The bottom staff shows a trill on D4 with three variations. Below it are fingering diagrams for XXVII, XXVIII, XXIXa, XXIXb, and XXX. Each diagram shows the positions of fingers on the keys for different notes (c, d, cis, d.) and trills.

Przykład 117

Nr XXIV: dla *c* w zakończeniu używamy chwytu nr 3 albo nr 5; dla *cis* używamy chwytu nr 23, albo (częściej) chwytu nr 26;

Nr XXV: do zwykłego użytku; niestety do tej pory nie wynaleziono dobrego trylu dla d^3 , także tryle tutaj podane nie są doskonałe, jednak nr XXV jest bardzo użyteczny. Klapa dodawana dla tego trylu na niektórych fletach (na górze części środkowej) nie spełnia dobrze swego zadania, gdyż tryl wykonywany z jej użyciem brzmi pusto, a dodatkowy duży otwór dla tej klapy źle wpływa na brzmienie całego fletu; tryl XXV składa się z chwytów nr 41 i nr 56b;

Nr XXX: ten tryl czasem dobrze się sprawdza w miejscach pełnych emocji albo tam, gdzie pojawia się oznaczenie *fz*; zakończenie składa się z chwytów 16 i 39, a jeżeli zawiera ono *cis*, to należy posłużyć się klapą dla *cis*¹.

Dis. Es.

XXXI. cis, dis. d, dis.

XXXII. cis, dis. d, dis.

XXXIII. cis, dis. d, dis.

XXXIV. cis, dis. d, dis.

XXXV. cis, dis. d, dis.

XXXVI. d, es. des, es.

XXXVII. d, es. des, es.

XXXVIII. d, es. des, es.

XXXIX. d, es. des, es.

XL. d, es. des, es.

XLI. d, es. des, es.

Przykład 118

Nr XXXIV: dobrze sprawdza się w miejscach *piano* i przy długich trylach; tam tryl składa się z nr 47 i nr 55a; w zakończeniu z *cisis* posługujemy się klapą *dis*;

Nr XXV: brzmi trochę pusto, ale sprawdza się w pojedynczych trylach (*Pralltriller*) i może być wykonywany bez kłapy *f*; ten tryl składa się z chwytów nr 49a i 56b, a zakończenie z chwytów 31 i 49b; w przypadku wystąpienia *cisis* posługujemy się klapą *gis*;

Nr XXXVI: stosowany zazwyczaj; gdyby jednak *f* w tym trylu było za wysokie, to należy wybrać następny tryl;

Nr XXXVII: do zwykłego użytku; nutą pomocniczą tego trylu jest nr 58 z użyciem długiej kłapy *f*;

Nr XXXVIII i nr XXXIX: przy wyborze trylu kierujemy się takim samym kryterium jak poprzednio; nutą pomocniczą dla nr XXXIX jest nr 61; zakończenie wykonujemy z klapą *dis*, a jeżeli pojawia się *des*, to używamy chwytu nr 22;

Nr XL: do zwykłego użytku; nutą pomocniczą tego trylu jest chwyt nr 68a, a zakończenie można wykonać przy użyciu zwykłych chwytów, albo, jeszcze lepiej, zagrać *d* przy pomocy chwytu nr 39; w zakończeniu z dźwiękiem *des* należy posłużyć się chwytami nr 31 i nr 49b;

Nr XLI: ten tryl sprawdza się najlepiej w łagodnych miejscach; składa się on z chwytów nr 47 i nr 68b; zakończenie wykonuje się z klapą *dis*; jeżeli w zakończeniu występuje *des*, to postępujemy tak, jak w numerze XL.

E.

The image shows two musical staves with trills. The first staff is for the note E (treble clef, one sharp) and the second for F# (treble clef, two sharps). Each staff has a trill marked 'tr' and a series of fretboard diagrams below it. The diagrams are numbered XLII through XLVII for E, and XLVIII through LI for F#. Each diagram shows a three-fret span with dots indicating finger positions. Below each diagram are the letters 'd', 'e', and 'dis' or 'des' with arrows indicating the sequence of notes.

Przykład 119

Nr XLIII: *d* w zakończeniu wykonuje się przy użyciu chwytu nr 37; jeżeli w zakończeniu występuje *dis*, to posługujemy się chwytym nr 44;

Nr XLIV: do zwykłego użytku; główną nutą tego efektownego trylu jest chwyt nr 53; zakończenie składa się z chwytów nr 39 i nr 53; jeżeli w zakończeniu występuje *dis*, to używamy chwytów nr 47 i 55a;

Nr XLV: jest rzadko stosowany ze względu na niewygodę; składa się z chwytów nr 56a i nr 66; zakończenie wykonujemy tak samo, jak w poprzednim trylu, ale jeżeli w zakończeniu występuje *dis*, to używamy zwykłego palcowania;

Nr XLVI: należy go stosować w miejscach o łagodnym charakterze; składa się z chwytów nr 54 i nr 64a; jego zakończenia są takie same, jak w numerze XLIV;

Nr XLVII: często stosowany w pojedynczych trylach (*Pralltriller*); jego nutą pomocniczą jest chwyt nr 68a; jeżeli dodajemy zakończenie, to wygląda ono tak samo jak w numerze XLV;

Nr XLIX: w obydwu przypadkach zakończenie jest takie jak w numerze XLIII;

Nr L: do zwykłego użytku; piękny, jasny tryl składa się z chwytów nr 54 i 79c; zakończenie jest takie samo jak w trylach nr XLIV albo nr XLV;

Nr LI: ten tryl jest także dobry, chociaż nieco za wysoki; składa się z chwytów nr 56a i 79b; jego zakończenia są takie same jak w poprzednich numerach.

F. Eis.

Przykład 120

Nr LII: jeżeli w zakończeniu występuje *es*, to w trylu i w zakończeniu należy używać długiej klapy *f*; przy czym *f* w zakończeniu wykonuje się przy użyciu chwytu nr 58;

Nr LIII: wykonanie trylu i zakończenia jest takie samo jak w poprzednim numerze, ale jeżeli występuje *es*, to *f* w zakończeniu wykonujemy przy pomocy chwytu nr 61 albo nr 62;

Nr LIV: do zwykłego użytku; ten tryl ma piękny, jasny dźwięk i sprawdza się zarówno w miejscach popisowych, jak też w śpiewnych fragmentach; składa się z chwytów nr 67b i 88, a jego zakończenie złożone jest z chwytów nr 53 i nr 65; w zakończeniu z dźwiękiem *es* używamy chwytów nr 45 i nr 68a;

Nr LV: ten tryl jest często stosowany ze względu na prostą aplikaturę, ale raczej w mocnych miejscach, ponieważ nie odzywa się zbyt lekko. Składa się z chwytów nr 64b i nr 85a, a jego zakończenie złożone jest z chwytów nr 55a i nr 64a, w zakończeniu z *es* posługujemy chwytem nr 68a dla dźwięku *f*;

Nr LVI: zakończenie trylu w obydwu przypadkach jest takie samo, jak w nr LII;

Nr LVII: zakończenie trylu w obydwu przypadkach jest takie samo, jak w nr LIII;

Nr LVIII: do zwykłego użytku. Pomocniczą nutą tego popisowego trylu jest chwyt nr 78b; *f* w zakończeniu to chwyt nr 68a; zakończenie z dźwiękiem *e* składa się z chwytów nr 55a i 64a;

Nr LIX: ten tryl ma pełniejszą barwę brzmienia niż poprzedni i szczególnie dobrze brzmi, gdy zaczyna się *piano*, a potem poprzez *crescendo* przechodzi do *forte*; ten tryl składa się z chwytów nr 64b i 77, a jego zakończenia są takie same jak w poprzednich numerach;

Nr LX: ten tryl jest dobry, ale niestety niewygodny; składa się z chwytów nr 66 i nr 79b; *f* w zakończeniu to chwyt nr 68a, *f* w zakończeniu z *e* to chwyt nr 66;

Nr LXI = nr LVI;

Nr LXII = nr LVII;

Nr LXIII = nr LVIII, LIX, LX.

Fis. Ges.

The image displays musical notation for trills in F# (Fis.) and G (Ges.) major. The top staff shows trills for F# (Fis.) and G (Ges.) with fingerings for LVI, LVII, and LVIII. The bottom staff shows trills for F# (Fis.) and G (Ges.) with fingerings for LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, and LXV. Each trill is accompanied by a diagram showing the sequence of fingerings for the notes involved.

Przykład 121

Nr LXVI: do zwykłego użytku; nutą pomocniczą tego trylu jest chwyt nr 84; *fis* w zakończeniu to nr 74; zakończenie może też składać się z chwytów nr 55a i 77, a zakończenie z *eis* składa się z chwytów nr 65 i 78a;

Nr LXVII: jest też bardzo dobry, wygodny i często używany; jego dźwiękiem pomocniczym jest nr 85a; zakończenie składa się z chwytów nr 55a i 77; a zakończenie z *eis* składa się z chwytów nr 64a i 77;

Nr LXIX: do zwykłego użytku;

Nr LXX: w tym trylu *gis* jest trochę za wysokie w stosunku do *fis* i dlatego należy używać go tylko w tonacjach krzyżkowych albo w łagodnych miejscach; jego nutą pomocniczą jest chwyt nr 92, a zakończenia są takie, jak w poprzednim numerze;

Nr LXXI: do zwykłego użytku;

Nr LXXII: obowiązuje tutaj to samo, co w numerze LXVII, z tym, że dźwięk pomocniczy należy wykonać przy pomocy chwytu nr 96;

Nr LXXIII = nr LXVIII;

Nr LXXIV = nr LXIX, LXX;

Nr LXXV = nr LXXI, LXXII.

G.

The image displays six musical examples of trills, labeled LXXVI through LXXXI. Each example consists of a musical staff with a trill (tr) and three fretboard diagrams below it. The diagrams show the positions of the fingers on the fretboard for different fingerings. The notes involved in the trills are indicated by labels: *f, g* and *fis, g*. The diagrams are arranged in two rows of three. The first row shows LXXVI, LXXVII, and LXXVIII. The second row shows LXXIX, LXXX, and LXXXI. The diagrams illustrate various techniques for executing these trills, including the use of different fingerings and the placement of the fingers on the fretboard.

Przykład 122

Nr LXXVIII: jeżeli w tym trylu *g* nie odpowiada dobrze, to należy posłużyć się chwytem nr 87 dla dźwięku *g*; można też trochę polepszyć brzmienie przez otwarcie kłapy *b*; ten tryl jest niestety niedoskonały; składa się on z chwytów nr 86 i nr 105; zakończenie wykonuje się przy użyciu chwytów nr 67b i nr 88, a zakończenie z *fis* przy użyciu chwytów nr 76 i nr 83;

Nr LXXXI: zakończenie składa się z chwytów nr 64b i 82b, a zakończenie z *fis* składa się z chwytów nr 76 i nr 83.

Gis. As.

Przykład 123

Nr LXXXIII: do zwykłego użytku, zwłaszcza w miejscach popisowych i w trylach końcowych;

Nr LXXXIV: sprawdza się w trylach łagodnych i wprowadzających, ale należy go używać tylko dla dźwięku *gis*, a nigdy dla *as*; *fis* w zakończeniu należy obsłużyć długą klapą *f*;

Nr LXXXV: ten tryl składa się z chwytów nr 97 i nr 104; zakończenie składa się z chwytów nr 76 i nr 95, z w zakończeniu z *fisis* (*g*) należy posłużyć się chwytami nr 82a i 95;

Nr LXXXVI: pomocniczą nutą tego trylu jest chwyt nr 107;

Nr LXXXVII: do zwykłego użytku; pomocniczą nutą jest chwyt nr 112;

Nr LXXXVIII: pod względem barwy jest taki sam jak poprzedni; jego nuta pomocnicza jest wykonywana przy pomocy chwytu, który nie występuje w innych przypadkach;

Nr LXXXIX: składa się z chwytów nr 97 i 115, a zakończenie w obydwu przypadkach jest takie samo jak w nr LXXXV;

Nr XC = nr LXXXVI;

Nr XCI = nr LXXXVII, LXXXVIII;

Nr XCII = nr LXXXIX.

A.

The image displays two musical examples, A and B, each consisting of a musical staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). Example A shows a sequence of notes with trills indicated by 'tr' above the notes. Below the staff are four fretboard diagrams labeled XCIII, XCIV, XCV, and XCVI. Each diagram shows the positions of fingers (indicated by dots) on the strings and frets. Example B shows a similar sequence of notes with trills. Below the staff are four fretboard diagrams labeled XCVII, XCVIII, XCIX, and C. Each diagram shows the positions of fingers on the strings and frets. The diagrams are connected to the notes on the staff by lines, indicating which fretboard diagram corresponds to which note or trill.

Przykład 124

Nr XCIV: do zwykłego użytku; jeżeli w zakończeniu pojawi się *gis*, to można go wykonać zwykłym chwytem, albo, zwłaszcza w łagodnych miejscach, można użyć chwytu nr 91;

Nr XCV: jest używany rzadko, przy przeciąganiu dźwięków (*glissando*); nuta pomocnicza jest wykonywana przy pomocy chwytu, który nie występuje w innych przypadkach; zakończenia są takie same, jak w poprzednich numerach;

Nr XCVI: nutą pomocniczą jest chwyt nr 124; jeżeli w zakończeniu pojawia się *gis*, to należy posłużyć się chwytem nr 97;

Nr XCVII: do zwykłego użytku; główną nutą tego trylu jest chwyt nr 100; zakończenia są takie same jak w nr XCIV;

Nr XCIX: odpowiedni dla pojedynczego trylu (*Pralltriller*); jeżeli jednak pojawiłoby się zakończenie, to będzie ono takie samo jak w nr XCV;

Nr C: pomocniczą nutą trylu jest chwyt nr 114; zakończenia są takie same jak w nr XCVI.

B. Ais.

The image shows a musical score for a piece titled 'B. Ais.' in G major (one sharp). It consists of two staves. The first staff contains trills CI, CII, CIII, CIV, and CV. The second staff contains trills CVII, CVIII, CIX, CX, CXI, and CXII. Each trill is accompanied by a detailed fingering diagram showing the positions of the fingers (represented by dots) on the keys of a keyboard. Some diagrams include specific fingerings like 'a, b, as, b' or 'dis, nis, a, nis'.

Przykład 125

Nr CI: do zwykłego użytku; nuta pomocnicza jest wykonywana przy pomocy chwytu, który nie występuje w innych przypadkach; jeżeli w zakończeniu występuje *as*, to *b* w zakończeniu wykonujemy przy pomocy chwytu nr 108;

Nr CII: odpowiedni dla pojedynczego trylu (*Pralltriller*); ewentualne zakończenie będzie takie samo jak w poprzednim numerze;

Nr CIII: do zwykłego użytku; nutą pomocniczą tego trylu jest chwyt nr 15; jeżeli w zakończeniu występuje *as*, to *b* w zakończeniu można zagrać przy pomocy chwytu nr 111 albo nr 112;

Nr CIV: dźwięk pomocniczy (chwyt poza tym nie używany) jest wprowadzić trochę za niski, ale mimo tego ten tryl dobrze sprawdza się w głośnych miejscach; palcowanie zakończeń jest takie samo jak w poprzednim numerze;

Nr CV: sprawdza się w miejscach łagodnych i niezbyt szybkich; zakończenia są takie same, jak w nr CIII;

Nr CVI: brzmi bardzo pięknie i łagodnie; składa się z chwytów nr 110 i nr 9b; zakończenie należy wykonywać z klapą *dis*, a jeżeli w zakończeniu pojawia się *as*, to należy zagrać je tak, jak w nr CIII;

Nr CVII: zakończenia są takie same jak w nr CII;

Nr CVIII: do zwykłego użytku; zakończenia są takie same jak w nr CIII;

Nr CIX: sprawdza się w miejscach łagodnych i niezbyt szybkich; dźwięk pomocniczy jest wykonywany przy pomocy chwytu, który nie występuje gdzie indziej; zakończenia są takie same jak w nr CVI;

Nr CX: ma miękką barwę i należy go używać w łagodnych miejscach; składa się z chwytów nr 110 i nr 121a; zakończenia są takie same jak w nr CVI;

Nr CXI: jest rzadziej używany;

Nr CXII: pomocniczym dźwiękiem tego trylu jest nr 124.

H. Ces.

Przykład 126

Nr CXIV: do zwykłego użytku w trylach popisowych i końcowych;

Nr CXV: sprawdza się w łagodnych miejscach i w długich trylach;

Nr CXVI: ten tryl składa się z chwytów nr 121a i 12 i ma wyraźnie melancholijny charakter;

Nr CXVIII: jest często stosowany, ale jego dźwięk pomocniczy (28b) jest z reguły zbyt niski i dlatego lepiej jest używać następnego trylu nr CXIX;

Nr CXIX: do zwykłego użytku; daje pełny dźwięk i można go używać we wszystkich niuansach;

Nr CXX: brzmi jasno, ale trochę pusto, mimo tego pustego brzmienia dobrze sprawdza się w wielu sytuacjach;

Nr CXXI = nr CXVII;

Nr CXXII = nr CXVIII, CXIX, CXX.

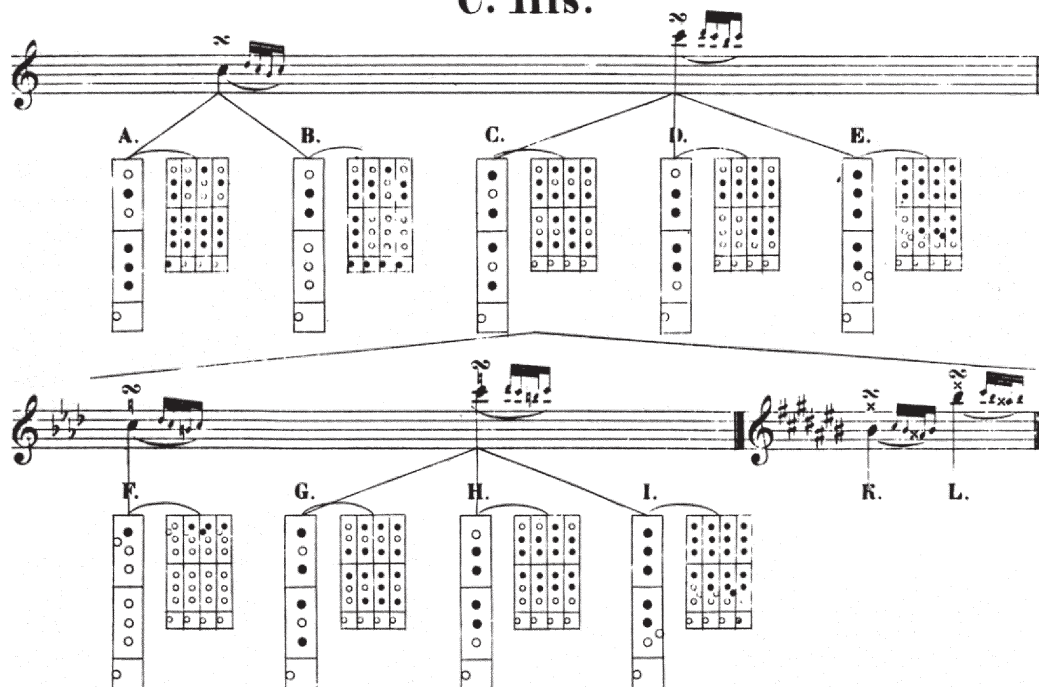
3. Tabela obiegników

Tabela obiegników²³⁰ została skonstruowana w podobny sposób, jak tabela chwytów i tabela tryli. Obiegniki są oznaczone przy pomocy liter. Tłumaczenia komentarzy zostały w większości przypadków uproszczone i skrócone. W oryginale nie wszystkie obiegniki zostały opatrzone komentarzem. Dla niektórych dźwięków Fürstenau podaje palcowanie obiegników tylko w trzeciej oktawie,

²³⁰ Tamże, s. 67–75.

co oznacza, że obiegniki w niższych oktawach należy wykonywać tylko przy użyciu zwykłego palcowania.

C. IIs.

Przykład 127

A: do zwykłego użyciu; kłapa *dis* może ewentualnie być cały czas zamknięta, ale cały obiegnik brzmi wtedy trochę matowo;

B: brzmi bardzo dźwięcznie i dobrze sprawdza się w miejscach poważnych, w których obiegnik wykonywany jest wolniej;

C: do zwykłego użyciu;

D: jeżeli *c* jest zbyt wysokie, to można zakryć 1/8 górnego otworu palcowego;

E: pięknie brzmi w łagodnych miejscach;

G: do zwykłego użyciu;

H: często bywa niezbędny; gdyby *c* było zbyt wysokie, to można zakryć 1/8 górnego otworu palcowego;

I: sprawdza się w wielu łagodnych miejscach;

K = F;

L = G, H, I.

Cis. Des.

The image displays musical notation and fretboard diagrams for the 'Cis. Des.' section. It consists of two staves. The first staff has two measures, each with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a common time signature (C). The first measure contains a whole note with a '∞' symbol above it, and the second measure contains a half note with a '∞' symbol above it. The second staff also has two measures, each with a treble clef, a key signature of two sharps, and a common time signature. The first measure contains a whole note with a '∞' symbol above it, and the second measure contains a half note with a '∞' symbol above it. Below the first staff are four fretboard diagrams labeled M., N., O., and P. Below the second staff are four fretboard diagrams labeled Q., R., S., and Sz. Each diagram shows a fretboard with a vertical column of circles representing frets and a horizontal row of circles representing strings. The circles are filled with black dots to indicate finger positions. The diagrams are arranged in two rows of two, with the first row (M., N., O., P.) corresponding to the first staff and the second row (Q., R., S., Sz.) corresponding to the second staff.

Przykład 128

M: do zwykłego użytku; klapę *dis* można ewentualnie pozostawić zamkniętą przez cały obiegnik, ale wpłynie to negatywnie na jakość dźwięku;

N: ze względu na piękne brzmienie polecany jest w poważnych miejscach, w wolniejszym tempie;

O: do zwykłego użytku;

P: ma bardziej miękką barwę niż poprzedni i dobrze brzmi w łagodnych miejscach, ale trzeba uważać, żeby nie był zbyt niski;

R: jego główną nutą jest chwyt nr 31; *dis* to chwyt nr 49b, a *his* to chwyt nr 14;

S = Q;

Sz = R.

D.

The image shows two musical staves with notes and rests. Below each staff are several diagrams of a hand, each representing a different fingering technique for playing the letter 'D'. The first staff has three diagrams labeled T, Tz, and U. The second staff has five diagrams labeled V, W, X, Y, and Z. Each diagram shows a hand with dots indicating finger placement on the strings.

Przykład 129

T: do zwykłego użytku;

Tz: do używania w łagodnych miejscach;

U: jego główną nutą jest chwyt nr 41, a *e* wykonujemy przy pomocy chwytu nr 56b;

V: do zwykłego użytku;

W: do używania w łagodnych miejscach;

X: do zwykłego użytku;

Y: nie brzmi tak dobrze jak poprzedni, ale jest bardzo pożyteczny w szybkim tempie;

Z: można go używać w napiętych miejscach w połączeniu z *crescendo*; można uchylić górny otwór, a wtedy będzie brzmiał jeszcze lepiej.

Dis. Es.

Przykład 130

Aa: ten obiegnik można zagrać też zwykłym palcowaniem; wersja Aa brzmi lepiej w miejscach *piano*;

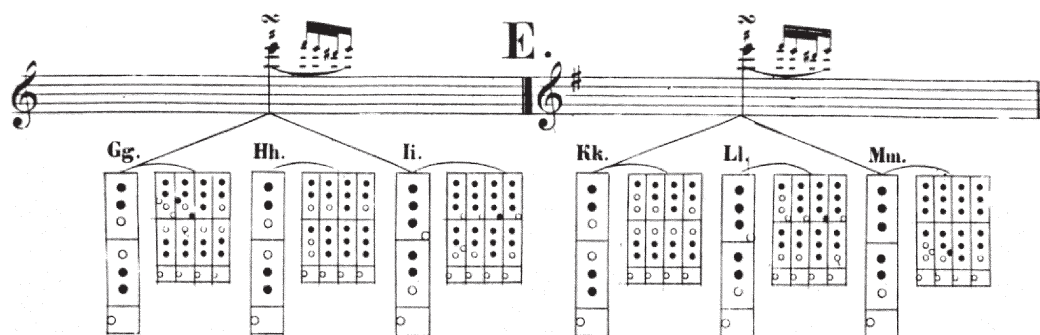
Bb: brzmi trochę pusto, ale można go używać w szybkim tempie, ewentualnie też bez klapy *f*;

Cc: *f* w tym obiegniku to chwyt pomocniczy nr 58 i należy go zagrać z użyciem długiej klapy *f*; w bardzo szybkim tempie można też posłużyć się chwytem nr 59, niestety zwykle jest on zbyt wysoki i matowy;

Dd: *f* w tym obiegniku to chwyt pomocniczy nr 61 i należy go zagrać z użyciem długiej klapy *f*; w bardzo szybkim tempie można też posłużyć się chwytem nr 62;

Ee: do zwykłego użytku;

Ff: preferowany w łagodnych miejscach; *f* w tym obiegniku to chwyt nr 64a i trzeba go wykonywać z użyciem długiej klapy *f*.

Przykład 131

Gg: do zwykłego użytku;

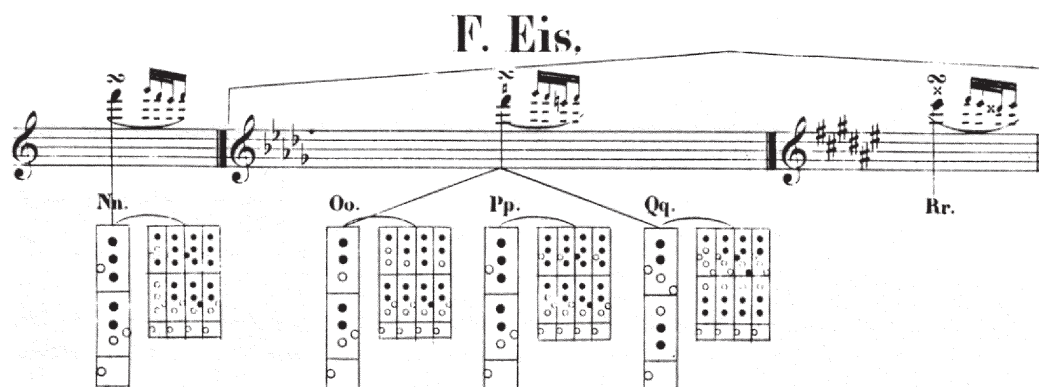
Hh: jest też bardzo dobry;

Ii: ze względu na barwę nadaje się do miejsc o łagodnym charakterze;

Kk: często bywa stosowany do zwykłego użytku, ale *fis* jest w nim za niskie i dlatego należałoby go stosować tylko w bardzo szybkim tempie;

Ll: preferowany do zwykłego użytku;

Mm: ze względu na barwę nadaje się do miejsc o łagodnym charakterze.

Przykład 132

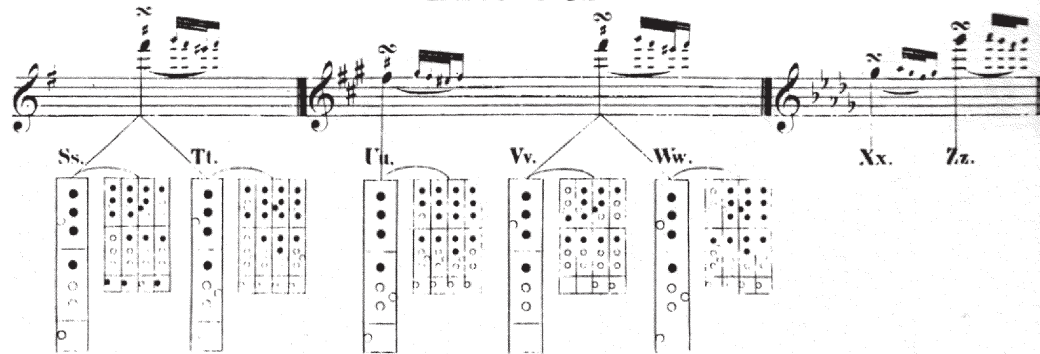
Nn: g w tym obiegniku jest wykonane przy pomocy rzadko używanego chwytu pomocniczego;

Oo: do zwykłego użytku;

Pp: ma pełniejsze brzmienie niż poprzedni i dlatego poleca się go w mocnych miejscach;

Qq: jest też dobry, ale rzadziej używany ze względu na niewygodne palcowanie;

Rr = Oo, Pp, Qq.

Fis. Ges.

Przykład 133

Ss: do zwykłego użytku;

Tt: jest też bardzo dobry i często stosowany z pożytkiem ze względu na wygodne chwyt;

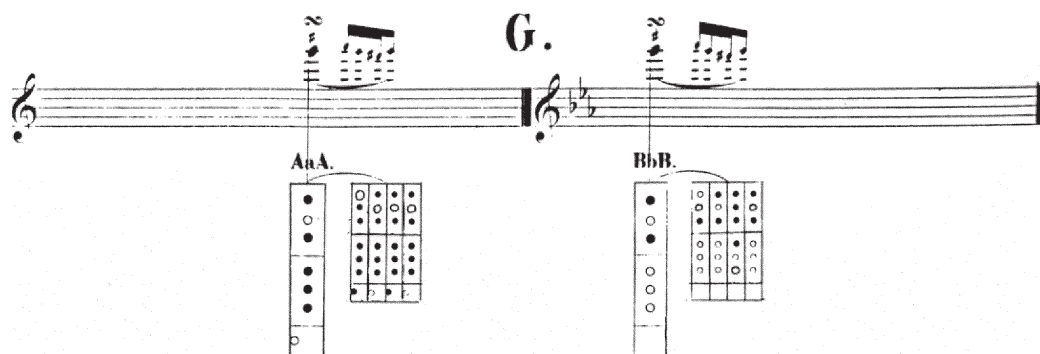
Uu: można go zagrać też przy pomocy zwykłego palcowania; podany tu wariant pięknie brzmi w łagodnych miejscach, ale *gis* (nr 92) jest zbyt wysokie i dlatego takie palcowanie można zastosować z ostrożnością tylko w tonacjach krzyżkowych;

Vv: do zwykłego użytku;

Ww: jest także bardzo dobry;

Xx = Uu;

Zz = Vv, Ww.

Przykład 134

AaA: można go wykonać przy pomocy zwykłych chwytów, albo przy pomocy podanego tutaj palcowania; niestety obydwa rozwiązania są w równym stopniu niedoskonałe.

Gis. As.

Przykład 135

CcC: jego nutą główną jest chwyt nr 97, ale bez kłapy *gis*; a w obiegniku to chwyt nr 105, a *fisis* to chwyt nr 87;

DdD: *b* w tym obiegniku to chwyt nr 108;

EeE: *b* w tym obiegniku to chwyt nr 112, ale z otwartą klapą *gis*;

FfF = **DdD**;

GgG = **EeE**.

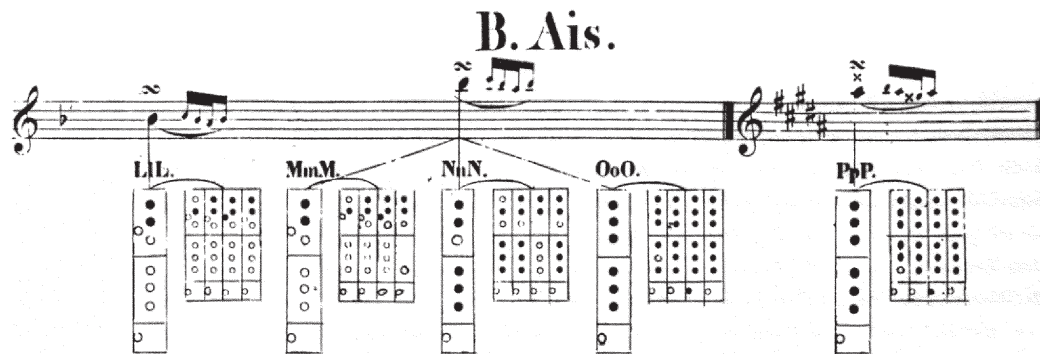
A.

Przykład 136

HhH: pięknie brzmi w śpiewnych miejscach i jest w nich bardziej polecany niż ten sam obiegnik z klapą *gis* (dla dźwięku *gis*);

IiI: jak wyżej;

KkK: *gis* w tym obiegniku to chwyt nr 97.

Przykład 137

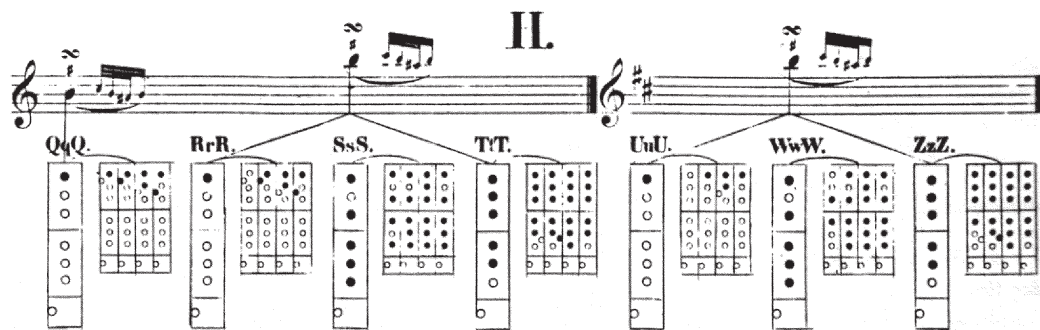
LLL: c w tym obiegniku to chwyt nr 8;

MmM: do zwykłego użytku;

NnN: polecany w łagodnych miejscach i w wolniejszym tempie;

OoO: piękny obiegnik, polecany zwłaszcza w łagodnych miejscach;

PpP: można go też zagrać przy pomocy zwykłego palcowania; podany tutaj wariant jest polecany w łagodnych miejscach.

Przykład 138

RrR: do zwykłego użytku;

SsS: polecany w łagodnych miejscach;

TtT: ze względu na barwę robi szczególne wrażenie w melancholijnych miejscach;

UuU: bywa często używany, ale wchodzące w jego skład *cis* jest przeważnie za niskie i dlatego należy preferować obiegnik WwW;

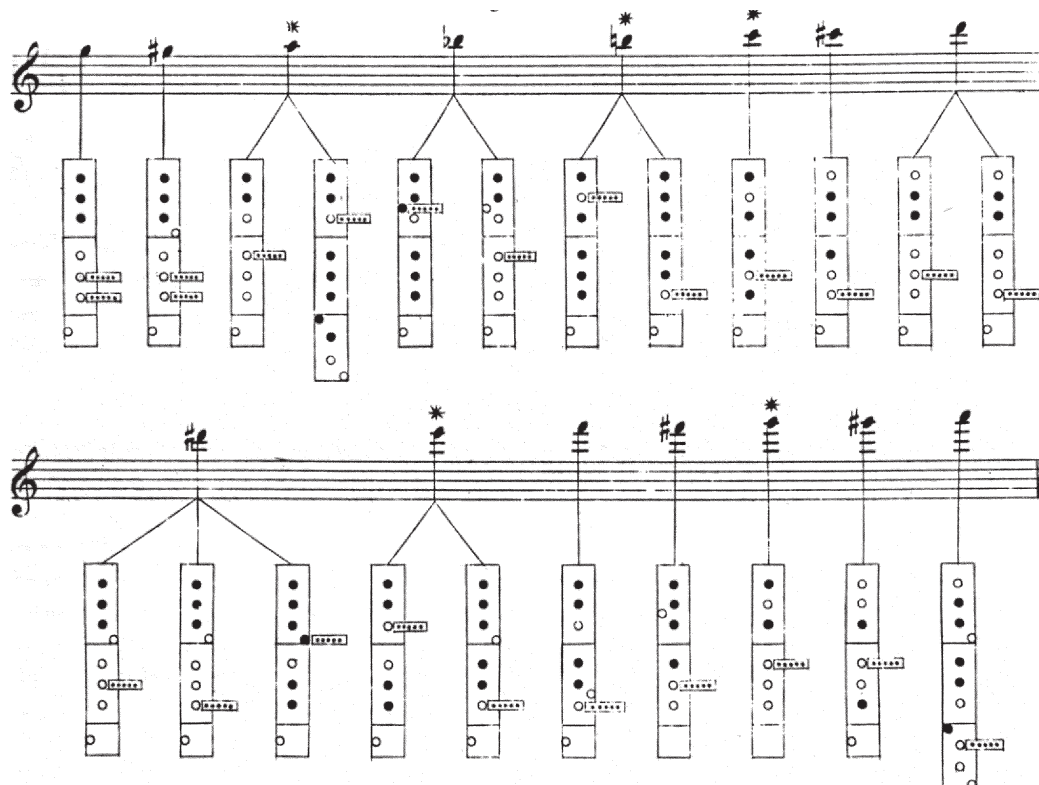
WwW: do zwykłego użytku; ma pełniejszy dźwięk i można go używać we wszelkich niuansach;

ZzZ: ze względu na barwę robi szczególne wrażenie w melancholijnych miejscach.

4. Tabela wibracji palcowej

W tej krótkiej tabeli²³¹ podane są chwytty dla wibracji palcowej tylko dla dźwięków g^2 – a^3 , ponieważ Fürstenau zalecał używanie tego efektu tylko na wyższych dźwiękach skali fletu.

Symbol prostokąta wypełnionego czarnymi kropkami pojawia się przy otworach palcowych, na których wykonujemy wibrację. Przy dźwiękach oznaczonych u góry gwiazdką palec powinien przykrywać tylko połowę otworu.

Przykład 139

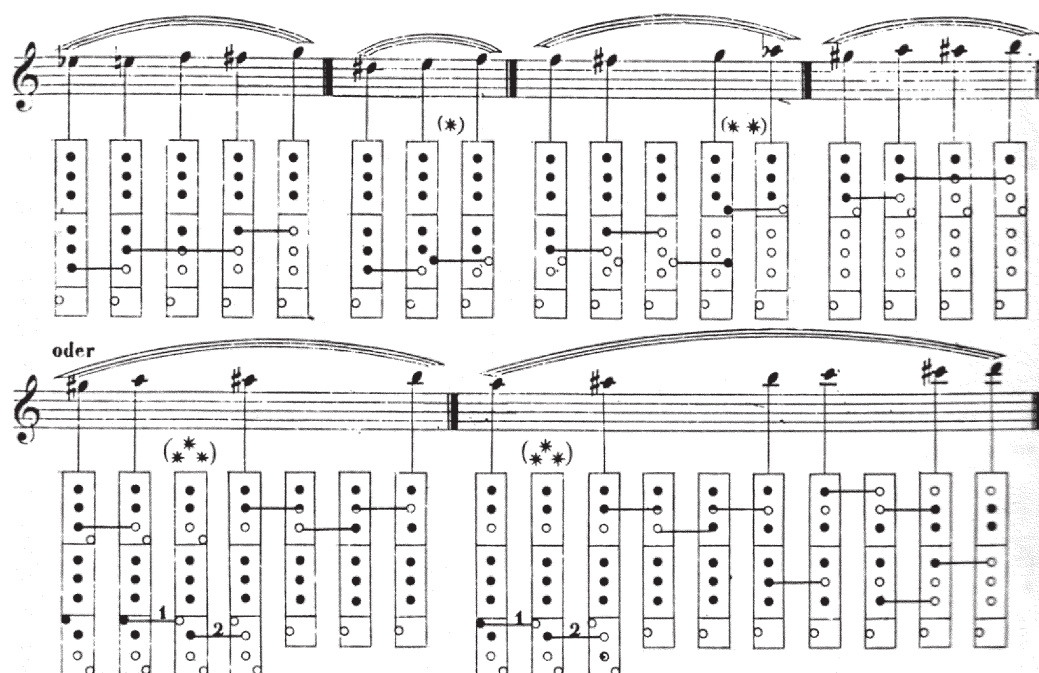
5. Tabela *glissand*²³²

Poprzeczne linie łączące otwory palcowe w tej tabeli pokazują, z którego otworu lub kłapy na który otwór lub klapę musimy się przesuwać, stosując przy tym stopniowe otwieranie lub zamykanie.

Dla przejścia od gis^2 do h^2 podane zostały dwie możliwości. Znaczenie gwiazdek umieszczonych w tabelach zostało objaśnione w komentarzach pod tabelami.

²³¹ Tamże, s. 82.

²³² Tamże, s. 85–86; komentarze do tabeli zostały podane w swobodnym tłumaczeniu.

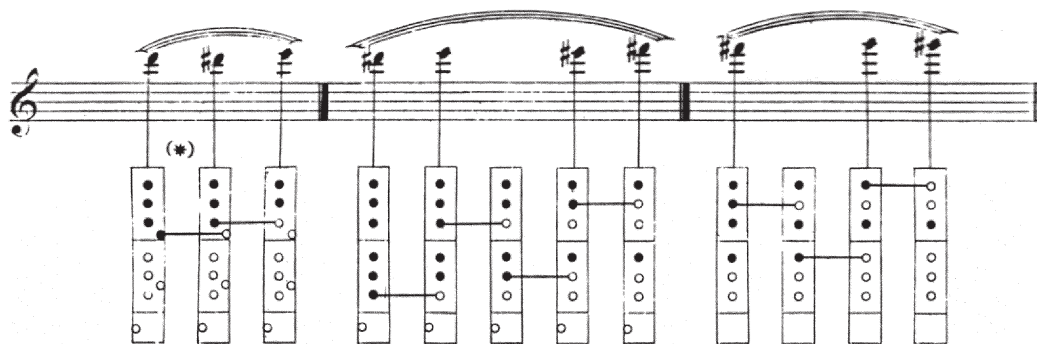

Przykład 140

(*) serdeczny palec prawej ręki trzeba najpierw oprzeć na flecie, a potem stopniowo nasuwać na klapę od prawej strony;

(**) mały palec lewej ręki trzeba najpierw oprzeć na sąsiednim palcu, a potem stopniowo nasuwać go na klapę *gis*;

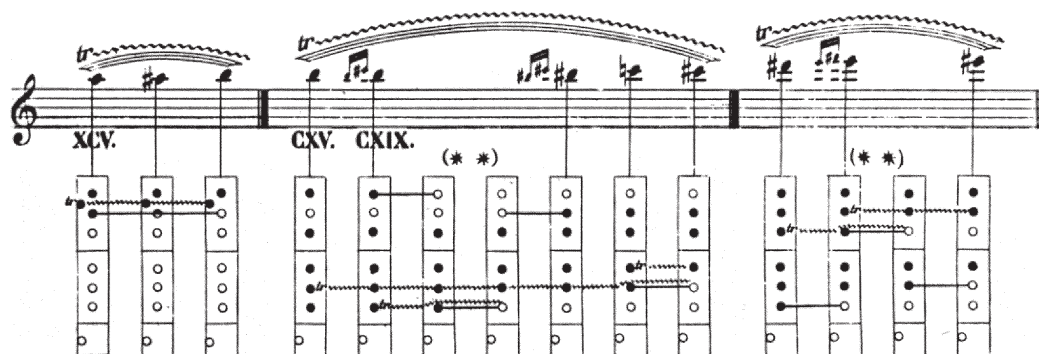
(***) przy cyfrze 1 należy przy pomocy zewnętrznej krawędzi małego palca prawej ręki przytrzymać zamkniętą klapę *cis* i jednocześnie tym samym palcem stopniowo otwierać klapę *dis*; po pełnym otwarciu klapy *dis* należy stopniowo otworzyć klapę *cis* (cyfra 2).

Przykład 141

(*) z klapą *gis* należy postępować tak samo jak w poprzedniej tabeli przy znaku (**).

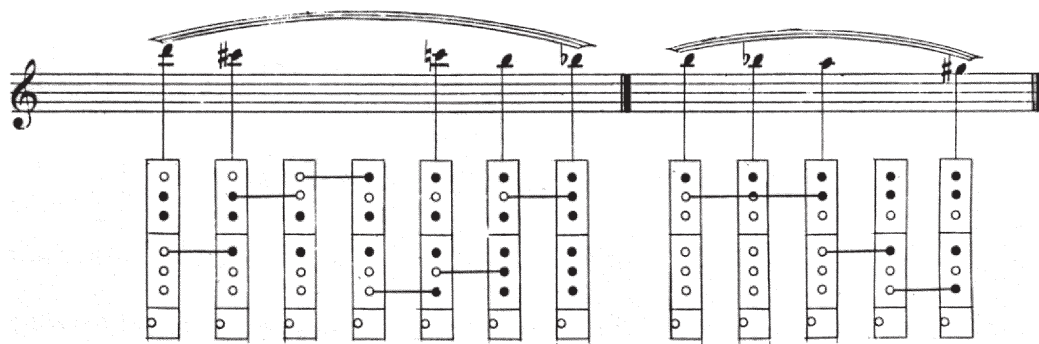
W niektórych przypadkach można połączyć *glissando* z trylami i zastosować podaną tu aplikaturę:

Przykład 142

(**) jeżeli cofający się palec jest zarazem palcem trylującym, to trzeba go pomalu wycofywać z otworu, jednocześnie trylując.

Glissando w kierunku opadającym stosuje się rzadziej; można je wykonywać przy pomocy podanych przy kierunku wstępującym chwytów, z wyjątkiem przejść d^3-b^2 i h^2-gis^2 , które zostały przedstawione poniżej:

Przykład 143